

राज्यात महाविद्यालयीन युवकांसाठी पाणी पुरवठा
व स्वच्छता या विषयावर 'स्वच्छतामित्र वक्तृत्व
करंडक स्पर्धा' आयोजित करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन परिपत्रक क्र.निभाअ-२०१२/प्र.क.२९६/पा.प.१६.
मंत्रालय, मुंबई - ४०००३२,
दि. ११.१२.२०१२

प्रस्तावना :-

देशात स्वच्छतेची लोकचळवळ निर्माण करण्यासाठी, ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांमध्ये लोकसहभागातून निर्णय प्रक्रिया व्हावी या हेतूने केंद्र शासनाने मागणी आधारीत व लोकसहभागाचे धोरण स्विकारलेले आहे. महाराष्ट्र राज्याच्या सुवर्ण महोत्सवानिमित्त राज्यात स्वच्छतेची व्याप्ती वाढवून व ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांमध्ये लोकसहभाग वाढवून संपूर्ण महाराष्ट्र सुजल-निर्मल करण्यासाठी राज्यात लोकचळवळ निर्माण करणे आवश्यक आहे.

केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सुचनांनुसार राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रम (NRDWP) व निर्मल भारत अभियान (NBA) या कार्यक्रमांसाठी संयुक्त माहिती, शिक्षण व संवाद (IEC) कार्यक्रम विविध मार्गांनी राबविण्याचे काम राज्यात सुरु आहे. याचाच एक भाग म्हणून राज्यातील युवा शक्तीला पाणी पुरवठा व स्वच्छता या विषयाकडे आकृष्ट करून त्यांचा सक्रीय सहभाग घेण्यासाठी काही उपक्रम राबविण्याची बाब विभागाच्या विचाराधीन होती.

शासन परिपत्रक :

या अनुषंगाने राज्यातील महाविद्यालयीन युवाशक्तीला पाणी पुरवठा व स्वच्छता या विषयामध्ये सहभागी करून घेण्याचा एक भाग म्हणून त्यांच्यासाठी राज्यामध्ये तालुका, जिल्हा व राज्य स्तरावर डिसेंबर २०१२ ते जानेवारी २०१२ या कालावधी दरम्यान 'स्वच्छतमित्र वक्तृत्व करंडक स्पर्धा' या नावाने आयोजित करण्याचे निश्चित करण्यात आले आहे. कनिष्ठ व वरिष्ठ महाविद्यालयीन युवकांसाठी वक्तृत्व स्पर्धाचे आयोजन तालुका, जिल्हा व राज्य या तीन स्तरावर राज्यभर करावयाचे आहे.

उद्दीष्टे :

- १) महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांमध्ये पाणी पुरवठा, पाणी गुणवत्ता व स्वच्छता या बाबीची जागृती करणे.
- २) पाणी व स्वच्छतेबाबत प्रत्येक महाविद्यालयातून संदेश वाहक व अभ्यासु वक्ते तयार करून जागृती करणे.

वक्तृत्व स्पर्धाच्या आयोजनाची अंमलबजावणी :

१. तालुकास्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा : १५ डिसेंबर रोजी तालुकास्तरीय स्पर्धाचे आयोजन करण्यात यावे. या स्पर्धामध्ये तालुक्यातील सर्व महाविद्यालयांचे युवक सहभागी होणे अपेक्षित आहे. या स्पर्धेच्या आयोजनाची जबाबदारी तालुक्यातील एका महाविद्यालयाकडे देण्यात येवून त्याच महाविद्यालयात या स्पर्धेसाठी तालुक्यातील इतर महाविद्यालयाचे स्पर्धक सहभागी होतील. यासाठी या स्पर्धेसाठी कनिष्ठ महाविद्यालयीन आणि वरिष्ठ महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांसाठी खालीलप्रमाणे विषय असतील.

अ) कनिष्ठ महाविद्यालयीन युवकांसाठी विषय :- ब) वरिष्ठ महाविद्यालयीन युवकांसाठी विषय :-

१.मी निर्मल गावचा ग्रामसेवक बोलतोय	१.स्वच्छतेकडून - समृद्धीकडे
२.माझ्या स्वप्नातील स्वच्छ निर्मल गाव	२.स्वच्छ शाळा ,सुंदर शाळा
३.जल हे जीवन आहे.	३.पाणी अडवा ,पाणी वाचवा
४.देखभाल दुरुस्ती नळ योजनेची – जाणीव जबाबदारीची	४.पाणी गुणवत्ता,मिळे आरोग्याची सुबत्ता

दोन्हीही गटातून प्रथम, द्वितीय आणि तृतीय अशी रोख स्वरूपात बक्षिसे द्यावित. त्याचप्रमाणे विजेत्यांना प्रमाणपत्र देण्यात यावे. तालुकास्तरावरील दोन्हीही गटातील प्रथम आणि द्वितीय क्रमांकाचे विजेते जिल्हास्तरासाठी पात्र ठरतील.

तालुकास्तरीय स्पर्धेचे आयोजनासाठी गट विकास अधिकारी, गट शिक्षण अधिकारी, उपअभियंता (ग्रा.पा.पु.), विस्तार अधिकारी (पंचायत) व आयोजन करणाऱ्या महाविद्यालयाचे प्राचार्य अशी पाच सदस्यीय समिती स्थापन्यात यावी. या समितीचे अध्यक्ष गट विकास अधिकारी असतील तर सचिव विस्तार अधिकारी (पंचायत) राहतील. स्पर्धेचे परिक्षण व मुल्यांकन करण्यासाठी तात्पुरत्या स्वरूपाच्या समितीचे गठण करण्यात यावे. गट विकास अधिकाऱ्यांच्या अध्यक्षतेखालील समितीमध्ये मराठी विषयाचे प्राध्यापक एक आणि सांस्कृतिक विभाग प्रमुख म्हणून काम पाहत असलेले प्राध्यापक एक सदस्य असावेत. वक्तृत्वाची जाण असलेले किंवा उच्च स्तरीय वक्तृत्व स्पर्धेमध्ये पारितोषिक पटकाविलेले एक सामाजिक कार्यकर्ते एक सदस्य असावेत. संबंधित महाविद्यालयाचे प्राचार्य किंवा गट विकास अधिकाऱ्यांनी तालुक्यातील एका प्राचार्याची निवड सदस्य म्हणून करावी. स्पर्धेचे स्थळ गट विकास अधिकारी यांनी स्थानिक सुविधेनुसार निश्चित करावे. तालुकास्तरीय स्पर्धेच्या निकालाबाबत वाद उद्भवल्यास अंतिम निर्णय घेण्याचे अधिकार गट विकास अधिकारी यांना राहतील.

२. जिल्हास्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा : डिसेंबर महिन्याच्या चौथ्या आठवड्यामध्ये जिल्हास्तरीय वक्तृत्व स्पर्धेचे आयोजन करण्यात यावे. या स्पर्धेच्या अयोजनाची जबाबदारी उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी, निर्मल भारत अभियान यांची राहील. स्पर्धेसाठीचे स्थळ स्थानिक सुविधेप्रमाणे मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांच्या निर्देशानुसार नक्की करावे. स्पर्धेसाठी जिल्हयातील प्रत्येक तालुक्यातील दोन्ही गटातून प्रथम व द्वितीय आलेले विजेते स्पर्धक सहभागी होतील. जिल्हास्तरासाठी कनिष्ठ महाविद्यालयीन आणि वरिष्ठ महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांसाठी खालील प्रमाणे विषय असतील.

अ) कनिष्ठ महाविद्यालयीन युवकांसाठी विषय :-   ब) वरिष्ठ   महाविद्यालयीन
युवकांसाठी विषय :-

१.कचरा नक्हे कांचन	१.माझ्या स्वप्नातील स्वच्छ,सुंदर ,निर्मल व समृद्ध महाराष्ट्र
२.आपलं पाणी आपली योजना आपली जबाबदारी	२.करु सांडपाण्याचे व्यवस्थापन ,गावाचे होईल नंदनवन
३.शौचालय हवं घरेघरी	३.पाणी सांभाळा ,जीवन सांभाळा
४.साठवू थेंब पाण्याचा,विचार रुजवू पाऊस संकलनाचा	४.पिण्यासाठी हवे शुद्धच पाणी

दोन्हीही गटातील प्रथम, द्वितीय आणि तृतीय क्रमांकाच्या विद्यार्थ्यांना रोख स्वरूपात बक्षिसे, मानचिन्हे व प्रमाणपत्रही देण्यात यावे. जिल्हास्तरावरील दोन्हीही गटातील प्रथम क्रमांकाचे विजेते राज्यस्तरासाठी पात्र ठरतील.

या स्पर्धेचे आयोजनासाठी मुख्य कार्यकारी अधिकारी, माध्यमिक शिक्षण अधिकारी, कार्यकारी अभियंता (ग्रा.पा.पु.), उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (पंचायत) व आयोजन करणाऱ्या महाविद्यालयाचे प्राचार्य अशी पाच सदस्यीय समिती स्थापन्यात यावी. या समितीचे अध्यक्ष मुख्य कार्यकारी अधिकारी तर सचिव उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (पंचायत) राहतील.

जिल्हास्तरावर मुल्यांकन व परिक्षण करण्याची जबाबदारी उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी (पंचायत) यांचे अध्यक्षतेखाली, दोन प्राध्यापक (मराठी व सांस्कृतिक विभाग प्रमुख) विभागीय व राज्यस्तरावरुन बक्षिस पटकाविलेले एक सामाजिक कार्यकर्ते, माध्यमिक शिक्षणाधिकारी, जिल्हा क्रिडा अधिकारी अशा सर्वव्यापी समितीची राहील. स्थानिक व्यवस्थेप्रमाणे परिक्षण समिती सक्षम करण्याचे अधिकार मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांना राहतील. जिल्हास्तरावर स्पर्धेचे थेट प्रसारण, स्थानिक केबल वरुन करावे. जिल्हास्तरीय स्पर्धेच्या निकालाबाबत वाद उद्भवल्यास अंतिम निर्णय घेण्याचे अधिकार मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांना राहतील.

३. **राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा :** स्वामी विवेकानंद जयंती निमित्त दि. १२ जानेवारी , २०१२ रोजी राज्यस्तरीय स्पर्धेचे आयोजन करण्यात येईल. राज्यातील जिल्हास्तरीय वक्तृत्व स्पर्धेतून दोन्ही गटातून प्रथम विजेत्यास राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धेत सहभागी होण्याची संधी देण्यात येईल. यास्तरावरील स्पर्धेचे दोन भाग असतील, एक भाग स्पर्धकाचे जाहिर केलेल्या विषयावरील सादीकरणाचा असेल तर दुसरा भाग हा उत्सुक्त (ऐनवेळी चिठ्ठीद्वारे मिळालेल्या विषयाचे) सादीकरण असा असेल. दोन्हीच्या गुणांकनातून करंडकाचा दावेदार ठरेल.

अ) कनिष्ठ महाविद्यालयीन युवकांसाठी विषय :-   ब) वरिष्ठ   महाविद्यालयीन
युवकांसाठी विषय :-

१ सुजल भारत ,निर्मल भारत	१.माझ्या स्वप्नातील सुजल निर्मल- समृद्ध भारत
२.वेध पाणी गुणवत्तेचा ,विचार निरोगी जीवनाचा	२.स्वच्छता व शुद्ध पाणी तंत्र ,हाच आरोग्याचा मुलमंत्र

३. घनकचरा व सांडपाणी व्यवस्थापन	३. थेंब थेंब जिरवू या. टंचाईवर मात करू या.
४. जगण्यासाठी लागते पाणी, श्वासाइतकेच अनमोल असते पाणी.	४. जल संधारण- आजची गरज.

राज्यस्तरावर दोन्ही गटातील प्रथम, द्वितीय व तृतीय असे विजेते घोषीत होतील व त्यानंता रोख स्वरुपातील बक्षिस, मानचिन्ह, प्रमाणपत्राचे वितरण करण्यात येईल. राज्यस्तरीय आयोजन व मुल्यमापन समितीचे गठण करण्याचे तसेच राज्यस्तरीय स्पर्धेच्या निकालाबाबत वाद उद्भवल्यास अंतिम निर्णय घेण्याचे अधिकार प्रधान सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग यांना राहतील.

स्पर्धेच्या यशस्वी अंमलबजावणीसाठी माहिती, शिक्षण व संवाद (IEC) कार्यक्रम :

स्पर्धेच्या यशस्वी अंमलबजावणीसाठी व्यापक माहिती, शिक्षण व संवाद (IEC) उपक्रमांचे आयोजन करण्यात यावे. प्रेस नोट द्वारे वृत्तपत्रातून प्रसिद्धी करावी, महाविद्यालयाच्या नोटीस बोर्डवर विहीत वेळेत सुचना देण्यात याव्यात. जिल्हास्तरावर स्पर्धेची माहिती स्थानिक केबल वरुन द्यावी, पोस्टर, स्टिकर इ. चा वापर करुन युवा शक्तीला पाणी पुरवठा व स्वच्छता या विषयाकडे आकृष्ट करुन त्यांचा सहभाग घेण्यासाठी प्रयत्न करावेत.

खर्चाची तरतूद :

१. तालुकास्तर : तालुकास्तरावरील विजेत्या प्रथम क्रमांकासाठी रु.५०००/-, द्वितीय क्रमांकासाठी रु.३०००/- व तृतीय क्रमांकासाठी रु.२०००/- एवढे रोख स्वरुपातील बक्षिसे देण्यात यावे. त्याचप्रमाणे संयोजनासाठी रु.५०००/- एवढी तरतूद उपलब्ध करुन देण्यात येईल. संपूर्ण स्वच्छता अभियानाच्या जिल्हा कक्षाकडून IEC शिर्षांतर्गत सदर खर्चाची तरतूद करण्यात यावी.

२. जिल्हास्तर : जिल्हास्तरावरील प्रथम क्रमांकाच्या विजेत्या स्पर्धकाला रु.११०००/-, द्वितीय क्रमांकाच्या स्पर्धकाला रु.७०००/-, तृतीय क्रमांकाच्या स्पर्धकाला रु.५०००/- असे रोख स्वरुपात बक्षिस देण्यात यावे. सोबतच मानचिन्ह, प्रमाणपत्रही देण्यात यावे. त्याचप्रमाणे संयोजनासाठी रु.२०,०००/- एवढी तरतूद करण्यात संपूर्ण स्वच्छता अभियानाच्या IEC या शिर्षांतर्गत सदर खर्च टाकावा.

३. राज्यस्तर : राज्यस्तरावरील प्रथम क्रमांकाच्या विजेत्याला रु.५१०००/-, द्वितीय क्रमांकाच्या विजेत्याला रु.३१०००/-, तृतीय क्रमांकाच्या विजेत्या स्पर्धकाला रु.२१०००/- एवढया रोख रक्कमेचे बक्षिस देण्यात येईल. त्याचप्रमाणे राज्यस्तरीय स्पर्धेच्या संयोजनासाठी रु.२.५० लाख एवढी तरतूद करण्यात येत आहे. राज्यस्तरावरील खर्च सपोर्ट फंडामधून भागविण्यात यावा.

४. राज्यस्तरीय वक्तृत्व करंडक स्पर्धेमधीत महत्तवाच्या बाबी :-

१. राज्यातील जिल्हास्तरीय वक्तृत्व करंडक स्पर्धेतून दोन्ही गटातून प्रथम विजेत्यास राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धेस सहभागी होण्याची संधी देण्यात येईल. प्रत्येक स्पर्धकाला दहा मिनिटाचा कालावधी असेल.

२. प्रथम दहा स्पर्धकांना दुस-या फेरीसाठी पात्र ठरविण्यात येईल. दुसरी फेरी ही उत्स्फूर्त (ऐनवेळी चिढी मिळालेल्या विषयाचे) सादरीकरण असा असेल. दोन्हीच्या गुणांकनातुन करंडकाचा दावेदार ठरेल.
३. दुस-या म्हणजेच उत्स्फूर्त फेरीसाठी प्रत्येक स्पर्धकाला पाच मिनिटाचा कालावधी असेल.
४. परिक्षकांसोबत अथवा आयोजकांसोबत जाणीवपूर्वक वाद विवाद किंवा चुकीचे आरोप करणा-या स्पर्धकांना बाद ठरविण्यात येईल.
५. राज्यस्तरीय स्पर्धेच्या निकालाबाबत वाद उद्भवल्यास अंतिम निर्णय घेण्याचे अधिकार पाणीपुरवठा व स्वच्छता विभाग यांना राहतील
६. राज्य स्तरीय स्पर्धेचे ठिकाणाबाबत यशावकाश कळविण्यात येईल.

मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांनी प्रथम तालुकास्तरीय व नंतर जिल्हास्तरीय वक्तृत्व स्पर्धेचे उत्कृष्ट आयोजन करावे व हा उपक्रम यशस्वी करून त्याचा उपयोग पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागाच्या कार्यक्रमांच्या यशस्वीतेसाठी होइल, याची दक्षता घ्यावी.

सदर शासन परिपत्रक हे www.maharashtra.gov.in या संकेत स्थळावर उपलब्ध करण्यात आलेला असून त्याचा संगणक सांकेतांक २०१३०१११६०३२३०५२८ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

सही/-

(शैला ए.)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा. राज्यपाल यांचे सचिव,
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव.
३. मा. मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता, मंत्रालय, मुंबई यांचे खाजगी सचिव
४. मा. राज्यमंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता, मंत्रालय, मुंबई यांचे खाजगी सचिव
५. मा. मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई
६. प्रधान सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई
७. प्रधान सचिव, ग्राम विकास, मंत्रालय, मुंबई
८. विभागीय आयुक्त (सर्व)
९. महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मंत्रालय, मुंबई
१०. जिल्हाधिकारी, जिल्हाधिकारी कार्यालय (सर्व)
११. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
१२. उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी, पंचायत विभाग जिल्हा परिषद (सर्व)
१३. संचालक/अतिरिक्त संचालक पाणी व स्वच्छता सहाय्य संस्था, बेलापूर, नवी मुंबई
१४. पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागातील सर्व पर्यवेक्षीय अधिकारी व सर्व कार्यासने, मंत्रालय, मुंबई
१५. निवडनस्ती, पापु १६

